Kvinden skabt i Guds Billede

Taler
Aasta Hansteen

Dato
23 april 1878

Sted
København

Omstendigheter
Foredrag

I.

"Naar Gud siger, at Mennesket (Mand og Kvinde) er skabt i hans Billede, saa maa han dermed mene, at de to Personer der tilsammen udgøre Mennesket, fremstille de tre Personer, der tilsammen udgøre de Kristnes Gud, den treenige Gud. Det tre Gange gentagne "i Guds Billede", hvormed Menneskets Skabelse fortælles, tyder ogsaa hen herpaa. Det forekommer mig, at Manden er et Billede paa Jehova, Skaberen, da han af de menneskelige Evner især udmærker sig ved Handlingens Skaberkraft, og har en mægtig Optræden i Lighed med den dømmende og straffende Jehova. Den anden Person i Guddommen, Guds Søn, Jesus Kristus, "Menneskens Søn", som han kalder sig selv, fremstilles lige meget af Mand og Kvinde. Den tredje Person i Guddommen, Hellig Aanden, - dog dette sidste har jeg ikke suget af mit eget Bryst, men har faaet det af Frederik Paludan-Müller, og da Tankens Sandhed og Dybde tilhører denne Digter, saa kan den kun fremføres med den Udtrykkets Skønhed som han har givet den:

"Som Solen mig de Ord imøde skinne:
Gud i sit Billed skabte Mennesket,
han i sit eget Billed skabte det,
dengang han skabte det som Mand og Kvinde.

Guds Væsen altsaa Kvinden slutter inde,
der har med Manden lige Byrd og Ret,
men hvor i Guddomsdybet skal vor Æt,
skal vi det Kvindeliges Ophav finde?

Dets Udspring i den Helligaand jeg finder,
som har fra Evighed undfanget Sønnen,
og som i Tiden Sjælene genføder,

som trøster og vejleder og paaminder,
som træder frem for os med Suk i Bønnen,
og som bedrøves naar den Modstand møder."

Saaledes lød Slutningen af et lidet Stykke som jeg skrev i 1870, i hvilket jeg kaster et Blik paa Kvindens Stilling i Universet, hendes Forhold til Alskabningen. De ovenanførte Linier er en, som jeg tror, tildels ny Udlægning af de Ord af første Mosebog: "Og Gud sagde: lader os gøre et Menneske i vort Billede, efter vor Lignelse." De indeholder en plastisk Opfatning af Guds-Billedet. Det er her tillige fremstillet med en, saa at sige, arkitektonisk Symmetri. I den plastiske Opfatning stemmer jeg overens med den tydske Forfatter Baumgarten, som udhæver at "Gudsbilledet først og fremst er den menneskelige Skikkelse." Det arkitektonisk-symmetriske er derimod nyt, nemlig Ordningen af den Maade hvorpaa de to Menneskets Personer fremstiller de tre Guddommens Personer.

Der indeholdes ogsaa i det ovenanførte, at Gudsbilledet bestaar ikke alene i Skikkelsens, men ogsaa i Handlingens og Virksomhedens Lighed mellem Menneskets Personer og Guddommens Personer. Gud Fader og Hellig-Aanden, som Ophav til det særligt mandlige og det særskilt kvindelige hos Menneskets Personer, aabenbarer og kundgører sig ved den mest forskelligartede Fremtræden og ved de mest uensartede Virkninger; den førstnævnte Guddom ved Skabelse af synlige Skikkelser og Former; ved at give Love og ved at straffe deres Overtrædelse; ved underfulde Almagtsgerninger; den sidstnævnte Guddom gennem den usynlige, stille og indadvendte Virken, som dog ikke er mindre mægtig, som paa Pintse-Festens Dag kom ligesom "et vældigt drivende Vejr," og viste sig som "Tunger ligesom af Ild".

Disse Aandens to forskellige Poler er, for at fastholde det arkitektoniske Udtryk, Bygningens to Vinger (Fløje), medens Midtpartiet dannes af Jesus Kristus, Guds og Marias Søn, denne Guddom som kalder sig selv "Menneskesønnen," og som er Ophav til det rent menneskelige, der er fælles for Mand og Kvinde, nemlig Sjæle- og Hjertelivet.

Det skønne som ligger deri, at Ingen paasætter sig selv Kronen, men at man bliver kronet ved en Andens Hænder, er her tilstede derved, at det er en Mand som nævner Kvinden som den Hellig-Aands Billede, og at det er en Kvinde som nævner Manden som Jehovas Billede.

Da jeg nedskrev det foregaaende Afsnit, stod jeg helt og holdent paa statskirkelig Grund; - med mit Vidende idetmindste, havde jeg ikke isinde at træde udenfor denne. Jeg troede nemlig, i al Troskyldighed, at nye Ideer og Tanker, grundede paa ny Granskning og ny Opfatning af Bibelordet, lod sig opbygge paa, lod sig forene med, ovennævnte Grundvold.

At dette var en fuldstændig Indbildning fik jeg imidlertid den paatageligste Vished for, et Aar senere, 1) ved Efterretningen om visse Beslutninger som var tagne paa Kirkemødet i Stockholm, Oktober 1873, 2) ved mundtlig Samtale med en af Høvdingerne paa det norske statskirkelige Omraade, og 3) ved Ytringer i et Organ tilhørende samme.

Jeg erfarede nemlig ved førstnævnte Lejlighed, at man fra svensk statskirkeligt Standpunkt ikke ønskede at Ægtemanden skulde "ære sin Hustru", skønt det er Apostelen Petrus selv som foreholder ham denne Formaning, tillige at man ikke skøttede om Kvindernes "Hengivenhed", men kun fordrede deres "Underdanighed"; - ved næste Lejlighed kom jeg til Kundskab om at man ikke alene, med Apostelen Paulus, vilde forbyde Kvinden at tale, men at man endogsaa vilde anse det for "Synd" om hun vilde skrive; - ved sidstnævnte Anledning endelig, erfarede jeg, ved spottende Ytringer over den Forargelse som var vakt ved de nævnte berygtede Beslutninger fra det svenske Kirkernøde, at disse fandt Medhold paa tilsvarende norsk Omraade.

Følgen af alle disse Erfaringer var, at jeg indsaa at jeg snarest muligt burde forlade den Grund hvorpaa jeg hidtil havde staaet, ligesom jeg vilde have skyndt mig at for lade et Isflag i Bjørvigen paa en varm Aprildag; - ligeledes indsaa jeg at man paa en saadan Grund ikke kunde opføre nogen ny Tankebygning, og at man der, til Overflod, allermindst vilde vide af, eller endog taale, en Kvindes Tanker, selv om disse nok saa meget vilde gaa ud fra, og støtte sig til, bibelske Sætninger.

Jeg skyndte mig derfor at arbeide mig bort fra mit hidtilværende Standpunkt, dette vil, idetmindste for mit Vedkommende, sige, at jeg begyndte at arbeide

mig ud af min dybe Uvidenhed om hvad der i nyere Tider var foregaaet i den sekulære, det vil sige, den med Aarhundrederne fremadskridende, Aandsverden som findes udenfor Rettroenhedens Omraade.

Herved gik en hel ny Verden op for mig. Jeg var som en Fange der, efter mange Aars Indespærring, faar sin Frihed, og enser Naturen i hele dens Storhed, Mangfoldighed og Bevægelighed; Indtrykket var overvældende. Min Bevidsthed var imidlertid fremdeles den samme. Min Overbevisning var fremdeles, at Kristendommen umuligt kunde danne en fiendtlig Modsætning til de aandelige Goder, som nævnes: Frihed, Fremskridt, Kundskab og Humanitet, hvilket jeg, i min Troskyldighed havde troet at Alle maatte være enige om.

Det Complex af Ideer, paa hvilket jeg vil de bygge mit hele System, min Centralidee, som skulde være Hovedhjørnestenen, hvorpaa jeg vilde grunde min Anskuelse om den Tofoldighed, den Enhed af to Personer, som kaldes Mennesket, denne stod fremdeles urokket; og jeg kunde saaledes blot med saameget friere Hænder, med saameget friskere Mod fortsætte mit Arbeide. Kun bliver Tonen en ganske anden. Den bliver mere filosofisk og mindre bibelsk. Denne Redegørelse har jeg maattet fremføre, for at forklare den Svæven, eller Svingning, imellem disse to forskellige Tonarter, som rimeligvis vil blive mærkelig i mit Foredrag.

Det er altsaa den af Frederik Paludan-Müller henkastede Tanke, som jeg har grebet, og hvoraf jeg har bygget den ene Vinge i min Tankebygning, hvis Opførelse er istandbrugt ved en ejendommelig Sammensmeltning af Ordet om, at Mennesket er skabt i Guds Billede, med Læren om den guddommelige Trefoldighed, eller Treenighed.

Lad os kaste et Blik paa Kvindernes virksomme Optræden i Menneskeslægtens Historie, og lad os betragte denne kvindelige Virken og Optræden med den Opfatning, at der gennem denne aabenbarer sig en, for Kvinderne ejendommelig, altsaa en kvindelig, Aand; og lad os saa atter se denne fra det af Fr. Paludan-Müller givne Synspunkt. Dette udtrykkes klart og tydeligt nok i hans ovenfor fremførte skønne Digt, saaledes:

Da Kvinden er Menneske skabt i Guds Billede, ligesaavel som Manden, og da hendes Væsen dog er saa dybt, saa væsentligt forskelligt fra hans, saa maa hun nødvendigvis have sit, for hende særegne, Forbillede i Guddommen, i hvilket

hun er skabt. Som dette Kvindens Forbillede nævner Digteren den tredie Guddomsperson i vor Trosbekendelse, den hellige Aand. Hertil har jeg føjet, som vi har set, den udfyldende Tanke, at Manden følgelig maa have ligeledes sit særegne Forbillede i Guddommen, og nævnte dette som Skaberen, Faderen.

Vi vil da altsaa forsøge at tage Rede paa den kvindelige Aand; vi vil efterse om vi kan finde denne Aands Spor i Menneskehedens Historie, om vi kan se dens Virkninger fremtræde paa nogen mærkelig Maade. Da vi har hørt at det er den hellige Aand som er blevet nævnt som den Guddomsperson, i hvis Billede den kvindelige Aand er skabt, saa maa vi nærmest søge i Kirkehistorien.

Hvorledes den kvindelige Aand viser sig at have sit Ophav i Hellig-Aanden, idet denne aabenbarer sig i Kvinden gennem hendes Opgave, finder jeg i et skønt Billede fremsat af en fransk Forfatter. Han giver os først en klar og sand Udlægning af det aandelige Præstedømme som den kristne Menighed har, og af hvorledes dette Præstedømme har to særskilte Opgaver, en mandlig og en kvindelig:

"Kvinden har altid havt en høj Opgave som Kristendoms-Forkynder. Det har været forbilledlig vist i sin Oprindelse ved Jomfru Marias hellige Veninder, som var ved Frelserens Grav endogsaa før end selv den Disipel som Jesus elskede, og de var derfor de første som vidste om Opstandelsen og som meldte den til Apostlerne. I det hele taget er Kvindens Opgave mindre at forklare eller kundgøre Sandheden, end at lade den blive følt. Maria kundgjorde ikke Ordet som var Gud, men hun fødte ham ved den HelligAands Kraft. Her finder man et Mønsterbillede for den kvindelige Tjeneste i Prædikeembedet, som er Sandhedens uafladelige Forkyndelse. For at Sandheden skal faa Tag i os, maa den først forklares for vor Forstand: dette er Mandens særskilte Arbeide, fordi Forstandsevnerne er de forherskende hos ham. Og da Fornuften, som "oplyser ethvert Menneske som er i Verden," er det som mindst afhænger af de indre Forskelligheder som udgør enhver Persons Ejendommelighed, da den er det menneskelige Samfunds klare, almindelige og rodfaste Bindemiddel, saa gør Manden Tjeneste for Sandhedens Undervisning i et offentligt Embede som henvender sig til den store Mængde: derfor er Prædikestolen for ham, han prædiker i Kirken, og han har Kundskabens og Lærdommens Embeder."

"Hos Kvinden er Kærlighedens Magt eller Følelsen det forherskende. Denne Følelsen Forhersken bestemmer Kvindens særskilte Opgave: den har til Maal at

faa Sandheden ind i Hjertet, at forvandle den til Kærlighed. Men Kærligheden læres ikke, den indgives. Kærligheden i Mennesket fødes ikke ved Undervisning; den opkommer ved Indskydelse, og denne Indskydelse afhænger af det inderligste i den Sjæl som man vil faa til at elske Sandheden. Den afhænger af disse uendeligt fine Afskygninger, af en Mængde næsten umærkelige Omstændigheder, af den usynlige Væv af Sindsrørelser, Minder, Drømme Haab, som adskiller ethvert Hjerte fra ethvert andet."

"Den store Røst, som forkynder Sandheden gennem Aarhundrederne, er sammensat af to Stemmer: Manden har de stærkt klingende Durtoner; Kvinden udaander bløde, fyldige Mol-toner, hvis Ophør vilde lade den anden Stemme fremtræde alene med Styrkens Haardhed. Af deres Forening fremgaar den majestætiske og yndige Samklang".

Den kvindelige Aands Fremtræden i Menneskehedens Historie er mærkelig og unægtelig. I Verdenshistorien finder man vel et overvejende Antal mandlige Navne mod kvindelige, men det er let forklarligt. Verdenshistorien er skreven af den mandlige Aand, og er fortrinsvis Fortællinger om den mandlige Aands Handlinger og Virkninger, og det ligger selvfølgelig i Sagens Natur, at Kvinder sjeldnere have en mandlig Aand end Mænd, og at det maa være endnu sjeldnere, at Kvinder med en kvindelig Aand gør den mandlige Aands Gierning.

For at gøre dette klart vil jeg fremsætte Exempler. Semiramis havde en mandlig Aand, og gjorde den mandlige Aands Gjerninger, saa glimrende og i saa stor Maalestok, at hun staar Side om Side med Cæsar og Alexander. Jeanne d'Arc havde en kvindelig Aand, men udrettede med sin rent kvindelige Aand den mandlige Aands Gerninger, thi at reise en Trone, at føre en Hær sejrrigt mod Fienden, og at redde et Rige fra Undergang, maa utvivlsomt henregnes til mandlige Gerninger. Og dog, hvor rent kvindelig staar hun ikke for os, selv med Sværdet ved Siden!

I Kristendommens Historie aabenbarer den kvindelige Aands Ophav, Hellig-Aanden, sig gennem Handlinger og Virkninger. I Kirkehistorien og Martyrhistorien er den kvindelige Aand den levende Magt. Kirken, Menigheden er Bruden, og Bruden er selvfølgelig Kvinde. Her finder vi derfor kvindelige Navne, her bliver Kvinden hørlig og synlig, her udfolder hun sin Virksomhed.

For at faa Plads i Kirken og i dens Historie maa altsaa Manden, paa en Maade,

iføre sig Kvindelighed. Her kan han ikke trænge frem paa almindelig Mands-
Vis: ikke med Sværd, ikke med sin Kraft, sine Tanker, sine Opfindelser, ikke
med sin Vilje og sine Paabud; han maa træde op som den "Bundne i Herren",
som den, der har sin Styrke i sin Skrøbelighed, som den der siger: ikke min men
din Vilje ske! Heraf følger, at om ogsaa Kirkehistorien skulde indeholde flere
mandlige end kvindelige Navne, saa er det alligevel den kvindelige Aand som i
den er den raadende, og som giver den sit Præg.

Den mandlige Aands Ophav, Jehova, ser vi føre sit Ejendomsfolk paa underfuld
Maade med Styrke og Visdom. Naar vi ser hvorledes Herren strider mod
Ægyptens Farao, og gør den ene mægtige Gerning efter den anden for at bøje
hans Stivsind og knuse hans Forstokkethed, og tilsidst begraver ham med hele
hans Hær under Havets Bølger, hvem kan da ikke se Ligheden mellem Billedet
og dets Ophav, naar Manden fører Krig og kommer frem med sine forfærdelige
Ildsvælg og knuser sin Fiende foran sig?

Ved den Hellig-Aands Udgydelse paa Pintsedagen stiftes Menigheden, og
dermed begynder den kristne Kirkes Historie. Ved denne Guddoms
Aabenbarelse, ved den kristne Kirkes Stiftelse kunde den kvindelige Aand træde
ud i Livet og give det sit Præg. Her er ogsaa Lighed mellem Billedet og dets
Ophav. Hvem genkender ikke Kvinden i den stille, indadvendte, og dog saa
mægtige Virken? Hvem genkender ikke det kvindelige Præg i den Aand "som
fordum aabnede Profeters Mund, lagde det varslende, forjættende Ord paa
deres Tunge, og nu virker ordnende og styrende i Kirken?"

Naar jeg siger, hvem ser ikke Ligheden, da maa jeg tilføje: af dem som have Øjne
at se med.

Hele denne Fremstilling gaar ud paa at forklare de Ord, at Mennesket er skabt i
Guds Billede, saaledes, at den menneskelige To-Enhed skal udtrykke den
guddommelige Tre-Enhed. I det foregaaende har jeg fortrinsvis tegnet den
menneskelige Skikkelse og Egenskab, i sin mandlige og kvindelige, Dobbelthed,
og har antydet hvorledes denne Tofoldighed bliver Udtryk for den
guddommelige Skikkelses og Egenskabs Trefoldighed. Jeg vil nu gaa over til at
fremhæve hvorledes Mennesket, i Handling og Virksomhed, ligeledes skal
afbilde Guddommen.

Gud har givet Mennesket en skabende Aand, til at skabe paa menneskelig Vis,

ligesom han selv skaber paa guddommelig Vis. Nu ved vi, at Gud har skabt Verden for ham, ved ham, til ham, som han kalder sin eenbaarne Søn, og som er Menneskesjælens Ophav, som er Forbillede for det, som er fælles for Mand og Kvinde, for det rent menneskelige. Naar nu Mennesket skal skabe, og det er især Manden som har faaet den skabende Aand, hvis Ophav er Gud, Skaberen, han skal da skabe for, ved, og til Menneskesjælen, for, ved, og til det menneskelige. Men naar den mandlige skabende Aand vil skabe blot for, ved, og til sig selv, løsrevet fra Sjælen, fra det menneskelige, da bliver det en tom, en ødelæggende Skaben. Denne Erkendelse udtrykker Bjørnstjerne Bjørnson saaledes:

Hvem ei har Kærlighed i det smaa
han kan ei Mængdens ei Mindets faa.
Hvem ei kan bygge sit eget Hus,
hvad stort han bygger gaar og i Grus.
Med Sejr fra Moskva til Kartagena,
han dør dog ensom paa Sankt Helena.

Den skabende Evne slaar saaledes om til sin Modsætning, til det ødelæggende, naar den egenmægtigt og ukærligt løsriver sig fra det menneskelige - og fra det kvindelige. Guddommen er en Treeninghed, og vi kan saaledes vide at der altid er en Samvirken af de tre Guddommens Personer, og at saaledes den hellige Aand, som er den kvindelige Aands Ophav, ikke har været udeltagende under Skabningens Tilblivelse. Vi se jo ogsaa, at "Guds Aand svævede oven over Vandene".

I Lighed hermed se vi, at den menneskelige skabende Aand maa have kvindelig Inspiration, for at frembringe det skønne og det velgørende. Digteren og hans Musa er en Forestilling, som Enhver er saa fortrolig med, at Opfatningen af denne Sandhed maa siges at at være gaaet over i den almene Bevidsthed. For at den menneskelige Skaben skal være i Overensstemmelse med den guddommelige Skaben, maa den altsaa have Hensyn og Kærlighed til det menneskelige, og have Indgivelse af og Hengivelse til det kvindelige. I samme Grad som den menneskelige skabende Aand undlader at tage dette Hensyn, at have denne Kærlighed, at modtage denne Indgivelse og at yde denne Hengivelse, i samme Grad fjerner dens Arbeide sig fra Ligheden med Guds velgørende, Arbeide, og bliver en mere opløsende end skabende Virksomhed .

Om denne Tankegangs Rigtighed kan man overbevise sig ved at følge den

spekulative Filosofis Udvikling i Tyskland. De filosofiske Aander have der, mer og mer, gaaet sine egne Veje, og har, altid mere udelukkende, villet skabe en Verden for sig selv, ved sig selv og til sig selv, nemlig for den mandlige hvileløse Aand, løsrevet baade fra det menneskelige og fra det kvindelige, og har derfor ogsaa med sine nyeste Herolder i Spidsen, vandret den lige Vej til Afgrunden, det vil sige, til den al Aand, al Tro opløsende, Materialisme.

Lad os nu vende Blikket mod den mandlige Aand. Jeg henførte, i det først forelæste Afsnit, Mandens Forbillede til Guddommens første Person. Jeg drog Paralellen nærmest med Hensyn til Krigsførelsen, med Hensyn til den krigerske Karakter som udmærker det gamle Testamentes Jehova, og som ligeledes er saa fremherskende hos Manden fra de ældste Tider lige til Nutiden. Jeg nævnte dog ogsaa i største Korthed, som Mandens Forbillede, den Guddomsperson der har skabt de synlige Skikkelser og Former, det vil da sige, fra vort Standpunkt først og fremst Jorden, med alt hvad paa den vokser, lever og rører sig, hvorved jeg altsaa betonede Skaberen. Jeg vil nu gaa ud fra dette sidste.

Jeg har ladet mig sige af Sprogkyndige, at Mandens hebraiske Navn Adama, betyder rød Lerjord, og jeg vil minde om, inden vi forlader det bibelske Omraade, for at begive os ind paa filosofisk Grund, at han blev dannet af "Støv af Jorden". I. Mose. 2.-7.

Den mandlige Aand er, i god Overensstemmelse hermed, vel skikket til at indtrænge i, og at undersøge Jorden, alt det synliges Natur og Væsen. Manden er en Søn af Jorden, ligesom Titanerne, han styrkes ved at kastes til Jorden, han vilde, om muligt, trænge ind til dens Middelpunkt. Den mandlige Aand karakteriserer sig ved sin krystalliserende, sin konstruerende Evne.

Den mandlige Tænknings Udgangspunkt er Mathematik, og Vejen gaar dernæst gennem Geometri, Fysik, Mekanik, Geologi, Botanik til Zoologi. Fra Dyreriget naar den mandlige Tænker endelig op til det menneskelige, det vil sige, til den menneskelige Anatomi. Fra denne stiger han op i Fysiologien, og - væbnet med Mikroskop og ElektricitetsApparater, undersøger han Nervesystemet fra de yderste Fibrer og Spidser, gennem Rygmarven up til Hjernen, - og han staar nu ved den Dør som fører ind til Sjælelivet.

Han staar ved Porten, - men Porten er lukket, vel at mærke.

Det foregaaende Afsnit sluttede med et skarpt Udfald mod den nyere tyske, spekulative Filosofi. Det skarpe i Tonen hidrører fra det statskirkelige Standpunkt, hvorpaa jeg befandt mig da jeg nedskrev det. Jeg vil nu derfor nærmere forklare denne Udtalelse, paa en Maade som bringer den i Overensstemmelse med min Opfatning af den mandlige Aand, som væsentlig forskellig fra den kvindelige Aand.

Lad os altsaa vende Blikket mod den mandlige Aand.

"Ingen Videnskab kan bringes istand, dersom man ikke i Eftertanken afsondrer hvad der i Virkeligheden er forenet," (J. P. Mynster, Psychologi), derfor har vi ikke Ret til at forekaste disse spekulative Filosofer Beskyldningen for Ensidighed og Overgreb, hvis de lader deres Arbeide gælde for hvad det virkeligt er, nemlig Frembringelser af en enkelt eller nogle enkelte Sjælekræfter. Og selv om disse Mænd udelukkende arbeide med deres mandlige Aand, paa en fra det menneskelige og det kvindelige fuldstændigt afsondret Maade, da er de naturligvis i deres fulde Ret, naar de arbeide som Mænd med deres mandlige Evner og Kræfter, for at vinde mandige Resultater.

Men der gives blandt Mændene en egen Slags Naturer, en egen Slags Aander, som ere begavede paa en mere menneskeligt flersidig Maade, som ikke er saa udpræget, eller om man vil, ensidigt, mandligt anlagte; disse kalder man Digtere, og disse minder undertiden de strengt mandlige Tænkere om, at "der gives meget mellem Himmel og Jord som deres Filosofi ikke drømmer om". (Hamlet, Shakespear.) Digterne adskiller sig paa det bestemteste derved fra Filosoferne, at de ikke er uvidende om Kvindens Tilværelse. De kan ikke undvære hende i deres Digtning. De mandlige spekulative Tænkere, derimod, vidste ikke at Mennesket er Mand og Kvinde, og at de tilhobe saaledes kun fremstille det halve Menneske; de vidste det ikke, i højere Forstand, det vil sige, de havde intet Begreb, i filosofisk Betydning, som udtrykte eller repræsenterede Kvindeligheden, hvorved denne Størrelse kunde overflyttes i deres Tanke og Begrebs-Verden. Den mandlige Aand var derfor Enehersker i Tankernes Verden.

De mandlige spekulative Tænkere var ikke destomindre selvfølgelig Mennesker, og de havde saaledes, foruden den strengt mandlige Side af deres Væsen, ogsaa en rent menneskelig Side, som man vel maa kalde Hjerte og Sjæl, denne tilfredsstilledes praktisk i Livet, nærmest vel i Familielivet, medens de i deres Systemer kun tog Hensyn til den mandlige Side af deres Væsen, og arbeidede

paa at fremstille Alskabningen efter deres mandlige Aands Opfatning og Evne.

Det er det tyske Folk som især har frembragt disse Spekulationens Heroer, og det er disse som har frembragt Systemer, virkelige Konstruktioner. Kun paa Afstand har jeg formaaet at iagttage disse storartede, underfulde Tankebygninger, som udtrykke den mandlige Aands Art og Væsen.

Af alle disse udødelige Aandens Stormænd, forekommer Hegel mig at være den, hvis Værker har den strengest mandlige Karakter, og det er derfor jeg vælger at nævne ham, idet jeg skal karakterisere den mandlige Aand. Man kunde kalde denne Tænker Romeren mellem de tydske Filosofer, thi blandt de store Kulturfolk er der vel intet som er saa strengt, og man kan vel tilføje, saa ensidigt, mandligt anlagt, som det romerske. De hegelske Konstruktioner vil derfor ogsaa, ligesom de romerske Aqua og Via-dukter, om de ogsaa, ligesom disse, for en stor Del har tabt deres praktiske Betydning, staa som evige Mindesmærker af den mandlige Aand.

Denne strengt mandlige Karakter gør Hegel til den mest utilgængelige og, for den kvindelige Aand, mest afskrækkende af alle Filosofer.

Utilgængelig er naturligvis Hegel, mere og mindre, ligesaavel for mandlige Aander, i samme Grad som Chimborazo og Davalaghiri ere vanskelige at bestige ogsaa for Mænd, men det sidste Udtryk vil jeg nærmere forklare.

Naar en Kvinde stræber at trænge ind i disse den mandlige Aands Storværker, for at gøre sig bekendt med dem, da fyldes hun med Forbauselse og Beundring, hun føler sin Tanke styrkes sin Synskreds udvides, hun føler en opløftende Glæde over den mandlige Aands Kraft, og skabende Dygtighed, - men hun føler tillige et Savn saa stort, saa uendeligt, som gør det umuligt for hende, at fordybe sig eller slaa sig til Ro. Hun finder nemlig intet tilsvarende til det, som udgør hendes Aands ejendomelige Indhold. Derfor vil Hegel især virke afskrækkende paa hende, ifølge hans Konstruktioners særligt mandlige Natur og Karakter, og fordi denne Karakter er saa strengt gennemført i hans Aands-frembringelser, at disse kan siges at være kemisk rene for alle menneskelige og alle kvindelige Bestanddele. Kvinden vil derfor trække sig tilbage fra det hegelske Omraade med samme Hast som den, hvormed man skynder sig ud fra et Rum hvor man mærker, at der ikke findes nogen af de Luftstoffer som er nødvendige for Aandedrættet.

Ingen har saa gennemført som han, Georg, Friederich, Wilhelm Hegel, villet med sin Pandebrask omspænde og fremstille Alskabningen. Han vilde med sin Tanke indtrænge i, eller som han selv udtrykker sig, kemisk gennemtrenge sit Stof, og dette Stof var Tilværelsen i al dens Mangfoldighed og Uendelighed.

Han vilde med sin Tanke indtrænge i Tilværelsen, sammensmelte sin Tanke med Alskabningen.

Saaledes forestillede vore hedenske Forfædre sig Jetten Ymers Hjerneskal som Himmelhvælvingen.

Det, som jeg i forrige Afsnit har kaldt, at ville skabe en Verden for sig selv, ved sig selv, og til sig selv, denne Villen og denne Gøren, denne Stræben og denne Handlen, ser vi gennemført i egentligste Forstand, og efter største Maalestok udført hos Hegel, som jo, som bekjendt, paa sit Dødsleje sagde, at det var kun en af hans Tilhørere som havde forstaaet barn, og denne Ene, - - havde dog heller ikke forstaaet ham. Her er det altsaa ikke længer den mandlige Aand i sin Almindelighed, som skaber for sig selv, ved sig selv, og til sig selv, men det er det enkelte Individ, den enkelte mandlige Hjerne, som omskaber Verden efter sit Billede, - til en eneste uhyre, arbeidende Hjernemasse! I Sandhed forbausende, forfærdeligt!

Vist er det, at den mandlige Pandebrask her fremtræder som ærefrygtbydende Størrelse, og dens Stræben at omspænde Himmelhvælvingen, eller rettere, at sætte sig i dens Sted, maa siges at være storlagen.

Vor Slægt, den germanske Stamme, kan være stolt af at have frembragt denne Jette, hvis Tanker endnu drive omkring Himmelranden som Skyer, ligesom Jetten Ymers Hjerne, efter vore Forfædres Forestilling.

S t r ø t a n k e r.

Den Sag som kaldes Kvindesagen, dette Arbeide som drives over hele den civiliserede Verden for at forbedre Kvindernes Stilling og indsætte dem i deres naturlige Rettigheder, denne Sag har sine Modstandere, som fremstille den paa en saa forvendt og karikaturagtig Maade, at man har ondt for at tro, at det virkeligt er deres Opfatning de kommer frem med, man nødes næsten til at tro,

at der er ond Vilje med i Spillet; det vil da sige, at de slaa sig dumme, som man siger, for ikke at indrømme det berettigede, det uendeligt berettigede, i dette Arbeide, for at frigøre Kvinderne fra Fordommenes Tryk. Denne Sag har mandlige Modstandere og kvindelige Modstandere. Jeg ved ikke hvem af disse som er værst. De mandlige Modstandere er mere tykhudede, men de kvindelige Modstandere er over al Maade stivnakkede og aldeles umodtagelige for Fornuft. Alligevel er disse Strøtanker, som jeg nu vil fremføre hovedsageligt rettede mod de mandlige Modstandere, af den Grund, at jeg synes at der nu er, og altid har været, hakket altfor meget paa Kvinderne og altfor lidet paa Mændene. Jeg vil derfor lade de kvindelige Modstandere sejle deres egen Sø. Jeg vil blot se hen til, at man ikke kan vente stort af Kvinderne, da de lever i saa trykkede og indskrænkede Forhold, og er blevet vetskræmte af altfor megen Hovmesterering fra alle Kanter, baade fra den verdslige og fra den geistlige Side. Med Magthavere behøver man derimod ingen Medlidenhed at have.

Det gamle System, som Modstanderne hævder, bestaar i at tilegne Mandkønnet alt fordelagtigt og behageligt, Ære og Værdighed, Frihed, Rettighed og Ejendom. Naar der er Tale om saadanne Goder, da "regnes ikke Kvinden med". Men man mindes hende øjeblikkeligt saasnart der bliver Tale om Anklage og Straf, da hentes hun frem, og faar endogsaa en Broderpart.

Vi læser i "Jødedommen", af Ge. Vilh. Lyng, Side 105: at Guds Pagt med Mennesket "sluttes før Kvindens Skabelse, saa at Kvinden egentlig kun gennem Manden staar i Forhold til Herren, medens, paa den anden Side, Manden gennem Kvinden træder i Forhold til Slangen." Forfatteren tilføjer den naive Bemærkning, at dette "ikke er videre smigrende for Kvinden."

Men nu kommer enda det mærkværdigste; det er, at med Mandens Frihed, Rettighed og Værdighed skal der følge Ansvarsløshed, og med Kvindens Ufrihed og Umyndighed skal følge Ansvar. Vi læse saaledes i samme Værk: "at Synden egentlig er Kvindens og ikke Mandens."

Mærkværdigt nok gives der ogsaa Kvinder som vil være med paa dette, at gøre Kvinden til et Slags Søskendebarn af Slangen. I nordisk Maanedskrift, April 1878, fremtræder Elfride Fibiger, for at sige "endnu et lille Ord om Kvinden," og hun begynder med den forfærdelige Ytring, at Synden kom ind i Verden ved Kvinden, "ikke som Kød af hendes Kød, men som Aand af hendes Aand." Ikke destomindre nævnes i samme Stykke, som en af Middelalderens kristelige

Vildfarelser, at den ofte behandlede Kvinden som det onde Princip.

I Vandevillen "Til Sæters" findes en Ytring som gaar i samme Retning. Skolemesteren, hvis Aandsdannelse synes at have et aldeles middelaldersk Tilsnit, siger nemlig, at "Kvinden er Slangens Afkom!"

Hvilken Forskel mellem Oldtidens Filosofer og Nutidens! Den store, den ærværdige Sokrates udvalgte sig den heftige og urolige Xantippe til Hustru, for at have en daglig Øvelse i Sagtmodighed og Selvovervindelse.

Nutidens Filosofer er ikke tilfredse med deres Samtids Kvinder, der dog i et Aarhundrede har været afrettede til at lade som om de intet Hoved og ingen Hjerne havde, og at lade som om de ikke havde Knoger og Muskler, - det er endnu ikke blødt nok, - deres Smag tilfredsstilles kun ved et Væsen, som virkelig er uden Hoved, uden Hjerne og uden Benbygning. Forestillingen om et saadant Bløddyr - hvad jeg vilde sige! - om en saadan "kvindelig" Kvinde, synes at være nødvendig for deres selvbehagelige Velvære.

Endnu en mærkelig Sætning af "Jødedommen":

"Hendes (Kvindens) Kald og Betydning er betegnet ved Forjættelsen, at hendes Sæd, ikke hun selv skal knuse Slangens Hoved; thi denne Forjættelse, der nærmest fik sin Opfyldelse i Kristus, har ganske vist en blivende Betydning. Hvad Stort, der sker i Menneskehedens Liv, det er altsammen dog kun en Del af denne store Sejr over Dødsfienden, og Forjættelsen faar derfor den almindeligere Betydning, at dette Store skal udføres ved hendes Sæd og ikke ved hende selv".

Saaledes lyder denne mærkværdige Sætning.

Det kunde synes beundringsværdigt at sprænge Kristendommen og Menneskeslægtens Historie, og af Ruinerne at bygge et altopslugende Hæderstempel for Mandkønnet, altsammen i en eneste Sætning; men naar man saa ser hen til, at al denne Herlighed er bygget paa Ordet om Kvindens Sæd, og naar man ved, at dette Herrens Ord til Slangen lyder: "Jeg vil sætte Fiendskab imellem dig og Kvinden", I Moseb. III, 16, da ser vi, at dette Hæderstempel svæver aldeles i Luften.

Idet vi Kvinder saaledes undgaa sjælelig og aandelig Tilintetgørelse, udbryder vi: Allah er stor!

Dette Udraab haabe vi, snarest muligt, at høre lyde i Kor fra de østerlandske Kvinder, som endnu trælle under Muhameds Aag, naar de ogsaa faa Øjnene op for, at Dogmet om deres Sjæletomhed og Aandløshed var et Menneskepaafund.

Vi Kvinder kunde jo, naar vi var ligesaa nærige som vore mandlige Modstandere, og vilde skrabe til os alt muligt, og fordre Eneret til Besiddelsen, vi kunde jo, støttende os til Herrens eget Ord, gøre Paastand paa at Mandkønnet skulde udelukkes fra Kampen mod Slangen. Men vi bære os ikke ad som den navnkundige Ridder, Don Qvixote de la Mancha, som med mere Iver end Dømmekraft læste Krønikerne om de Helte han vilde efterligne, saaledes at han, da der sjelden eller aldrig blev meldt om at Ridderne spiste, deraf sluttede at disse hans Forbilleder ikke havde denne Fornødenhed, og som Følge deraf besluttede selv heller ikke at ville spise. Vi Kvinder slutte derimod, at Mændene, endskøndt de ikke er nævnte, dog ogsaa skal være med i Kampen.

The, du fine kvindelige Drik! Hvor let og luftig du er! Du har ikke Ølets eller Brændevinets mandlige Øxehammerkraft, men hvor mægtig er du ikke i din Aroma!

Mærk vel, jeg taler ikke om Thevand, men om virkelig celestial eller imperial The, om virkelig himmelsk eller keiserlig The.

Den mandlige Selvgodhed og Selvkærlighed har længe nok været behandlet som en syg Kylling; den har ligget i en Æske med Bomuld og er bleven foret med Smør og Pepper. Det er paa Tide den hærdes lidt. Hvad vilde man sige om en Person som havde den Egenhed, at han ikke kunde taale at høre at hans Nabo ejede ligesaa meget som han! Som syntes at han havde mistet Ejendom og Rettigheder naar han ikke kunde anse Næsten for en Stymper?

Kvinderne gaar deres Bane i Livet, ligesom Hestene paa Landevejen, med Skyklapper til begge Sider af Øjnene, for at de ikke skal se noget af det som omgiver dem. Det tillades dem ikke at se, hverken det som hæver sig i Højden eller det som sænker sig i Dybet. De skal altid kun have et aldeles horizontalt og ganske indskrænket Perspektiv foran sig, og denne indsnevrede Synsvidde skal

ufravigeligt udfyldes af en enkelt Mandsskikkelse.

De Kvinder, som ønske en videre Synskreds, og som derfor, til Mændenes store Ærgrelse, bøje Skyklapperne lidt tilside, for dog at se lidt mere af Verden, og for at betragte andre og flere Formaal end det ene ufravigelige, - disse Kvinder kalde Mændene til Straf: "Blaastrømper!" til Skræk og Advarsel!

William Shakespears Macbeth trøster sig til, at hans Magt og Kongedøme staar trygt, saalænge indtil Birnams Skov kommer vandrende op til hans Borg Dunsinan. Derfor har han et sikkert Ord.

Frigørelsens mandlige Modstandere holde sig ligeledes til et sikkert Ord. At dette Ord er en Forbandelse gør dem intet. De synes, ligesom Lady Macbeth, at det vigtigste er at tilegne sig Magten og Herredømet; hvorledes man kommer i Besiddelse deraf, bliver Noget aldeles forsvindende. De trøster sig til det sikre Ord om Syndefaldet og Straffen. "Han, han skal herske over dig," indeslutter for dem Livets Herlighed og Skønhed. At Døden, Forbandelsen, Tornene og Tidslerne følger med, enser de ikke, naar blot Herredømet staar fast. De enser ikke heller, at de, paa denne Maade, kommer til at staa i en uhyggelig Nærhed med den bibelske Figur som kaldes Menneskeslægtens Fiende, der ogsaa stoler paa, at sket er sket og kan ej endres, og som ogsaa vil beholde det mest mulige af Syndefaldet og dets Følger, og som ligeledes vil have Magten og Herredømet for enhver Pris.

Hvor forbauset man end bliver ved at se en saa uædel og uskøn Opfatning af denne Menneskehedens største Sag, som omfatter dens hele Levnetsløb, saa indser man dog meget snart at den gør sin store, uberegnelige Nytte.

Skønhedens evige Love er nemlig uadskillelige fra Sandhedens evige Love. Menneskeslægten har en den iboende Skønhedssands, hvis Uddøen vilde være "en Slukning af Lyset i Menneskelivets Inderste." Denne Skønhedssans gjorde det umuligt for kvinden at reise sig mod Manden, for at afkaste sine Lænker. Det maatte derfor fremtræde Mænd som tilbød Kvinderne Friheden. Dette er sket. Som Følge deraf er Skønhedsloven ukrænket. For at Kvinden kunde optræde mod Manden, uden at saare Skønhedssansen, maatte der fremtræde Modstandere. Ved "Modstanderes" Fremtræden, ved deres Bestræbelser for at hindre Kvindernes Frigørelse, er det Uskønne fremtraadt paa en saa forfærdelig Maade, at Kampen mod disse "Modstandere" bliver en Kamp for Skønheden.

Sandheden vinder paa samme Tid, thi der kan ikke længer være Tale om Tilbageholdenhed, om Fortielser for at skaane Modparten for ubehagelige Sandheder, om af Ædelmodighed kun at fremkomme med Fjerdedelen af de retmæssige Fordringer, ethvert Haab falder bort om at Modparten, af Sandhedskærlighed, skal komme imøde paa halv Vej. Man søger ikke længer efter Blomster til at dække Skaden med; man griber den kirurgiske Kniv, for at føre den, med sikker Haand, saa dybt i det onde Saar som nødvendigt er for at udrense det tilbunds. Dette er ogsaa det sundeste.

Den Synsmaade, at Manden maa hjælpe den almægtige Gud at udføre hans Straffedomme, kan vi ikke gaa ind paa. Hvis nemlig Lovgiverne, kun for at opfylde Herrens Ord til Kvinden: "han, han skal herske over dig," havde søgt at gøre hendes Trældomsaag saa tungt som muligt, da maatte jo ogsaa Herrens andre Straffedomme: "Jorden skal vorde forbandet for din Skyld," "den skal bære dig Torne og Tidsler" og "du skal dø Døden," søges iværksat ved Love. Agerbruget maatte afskaffes og forbydes, thi det arbeider jo netop paa at bringe Jorden til at frembringe noget Andet end Torne og Tidsler. Lægekunsten maatte ogsaa afskaffes og forbydes, og Hustruen maatte gennem Loven opmuntres til at være lei mod sin Mand, og den maatte paalægge hende at unddrage ham enhver Pleje i $ygdomstilfælde, da en slem Kone kraftigt vilde hjælpe til at gøre Jorden forbandet for ham, og for at den manglende Pleje skulde fremskynde hans Død.

Dette er soleklart, indlysende og uimodsigeligt.

Da nu ingen af Herrens andre Straffedomme søges iværksatte ved Love, saa er det tydeligt, at Manden, naar han optræder som Magthaver mod Kvinden, ikke gør det af Omhu for Herrens Vilje, men af Ømhed for sit eget Herredøme. Dette Herredøme, som han kom i Besiddelse af gennem Kvindens Straf, ser han tydeligvis ikke som en Forbandelse, hvilket det jo er, men han tager det for en Herlighed, en Kompliment fra Gud til ham, for Noget som Herren har sagt for at "smigre" ham. Men da maa han ogsaa tage Døden og Tornene og Tidslerne som Komplimenter, thi det er Vin skænket af samme Kande.

Man forekaster mig at jeg farer for voldsomt fem. Men efter min Mening er det med Kvindesagen som med at plukke Brændenelder: griber man løst paa Bladene, da brænder man sig, klemmer man fast til, derimod, da brænder man

sig ikke.

Da jeg har fremført flere mærkelige Udtalelser, som maa kaldes overraskende paa Grund af den Opfatning af Kvindens Natur og Væsen, som derigennem røber sig, saa vil jeg endnu tilføje en lignende, som har staaet at læse i vort norske - - blad for halvandet Aar siden omtrent; den lyder: "6 Personer er med deres Hustruer gaaede over til den katholske Religion." Istedetfor Kommentar vil jeg fremsætte Sætningen med nogen Forandring: "6 Persouer er med deres Ægtemænd gaaede over til den katholske Religion."

Det er gennemgaaende at Mændene, ialfald Theologerne, saasnart de tager Sigte paa Kvinderne, eller tale om sig selv i Forhold til dem, forvexler sig selv saa smaat med Gud, Herren, Skaberen, medens de opfatter Kvinderne som Noget jeg - ved ikke hvad, Dyr, Ting, eller forveksle hende saa smaat med - Slangen, Djævelen.

Jeg vil hidsætte nogle Exempler paa den theologiske Tankegangs Forvirring i den Henseende.

Otto von Gerlach siger: 1) "Manden bliver skabt først, derefter bliver Kvinden skabt som hans Medhjælp ved Siden af ham, til Tegn paa at ikke Mand og Kvinde tilsammen først danne et helt fuldstændigt Menneske, men at Mandens Bestemmelse oprindeligt er at være selvstændig, og at Kvindens Bestemmelse er at være til for Manden."

Hvis ikke dette er uklare Forestillinger og en forvirret Tankegang, da ved jeg ikke hvad jeg skal kalde det. Den er fuldkommen meningsløs, denne Udtalelse om det hele fuldstændige Menneske. Hvad kan Otto von Gerlach mene, naar han siger at Manden efter sin oprindelige Bestemmelse var selvstændig, men at Kvindens Bestemmelse er at være til for Manden?

Hvis Man den var selvstændig, hvad skulde han da med Kvinden? Vi har hørt, at hun blev skabt som "hans Medhjælp ved Siden af ham," altsaa har vi jo klare Ord for hans Ufuldstændighed, thi den Selvstændige trænger ikke til nogen "Medhjælp som er ham lig." (1 Mosebog 2.) Kort iforvejen har G. selv ganske rigtigt forklaret os Hensigten med at Adam blev skabt først: "Det tænkende, sig selv bevidste Menneske skal først føle sin Ensomhed. før Gud giver ham en Medhjælp." Her røber Hr. v. G. at han har en menneskelig Bevidsthed, trods

sine egne Paastande. Her fortæller han os jo selv, at Gud vil at Adam skal føle sin Ufuldstændighed.

Det er som man ser et fuldkomment Dilemma.

Jeg vil fremdeles spørge: Naar Manden oprindeligt er det hele og fuldstændige Menneske, thi det maatte han være hvis hans Bestemmelse var at være selvstændig, hvad er da Kvinden?

Manden bliver altsaa mindre fuldstændig efter Kvindens Skabelse end han var "oprindeligt"? Mister han en Brøkdel af sin Fuldstændighed, for at Kvinden skal kunne skabes i Egenskab af Repræsentant for den manglende Brøkdel af den menneskelige Fuldstændighed? Men Hr. v. G. har jo netop sagt os at Mand og Kvinde ikke "tilsammen danne et helt og fuldstændigt Menneske."

Kvinden bliver da til det, som hun er efter "Jødedommens" Forfatters Mening, - hun bliver at opfatte kun "som et Anhang til Manden"; hvilket her maa betyde, hvad man i Familielivet plejer at kalde et "Paahæng", da hun, som vi har set, ikke kan være Menneske, hverken som Halvdel eller som Brøkdel, og altsaa maa være Noget udenfor Mennesket staaende. Men hvorledes kan da den tyske Skriftkloge i samme Aandedræt, fortælle os, at Gud førte Dyrene parvis frem for Adam, for at han skulde føle en Trang til en Forbindelse med "sin Lige"? - og fortælle os at han "maatte føle denne Trang saa levende?"

Hr. v. G. er her øjensynligt i samme Forlegenhed, som den norske Jægteskipper, for hvem Masten blæste overbord, saaledes at den hang og slæbede i Sjøen ved Siden af Skibet. "Aa, Gud be're os," udbryder han fortvivlet, "vi gaar under, hvis jeg ikke kapper Masta!" - Nu, saa kap den da! - udbryder Passageren. "Nei, det er saa god Ved i a !" Nu, saa lad den hænge, siger Passageren ærgerligt. "Ja, men da gaar det tilbunds med os." Dog - Gaaden løses. Den tyske Skriftfortolker rykker ud med Sproget, og tilføjer: "Forsaavidt afspejler sig i Ægteskabet Guds Forhold til sin fornuftige Skabning." (!!!)

Da liegt der Hund begraben!

Pastor Sigvald Skavlan udhæver det som noget mærkværdigt, at Gud ikke overlod det til Adam at skabe Eva. Pastoren kender nok ikke Digterens Ord:

gik alle Konger end paa Rad,
de mægted ej, det mindste Blad
at sætte paa en Nelde,

siden han tror, at Adam skulde kunne skabe et Menneske. Som sagt, det løber i et for Mændene, saasnart de faar Øje paa Kvinderne, da ved de ikke længere hvor Skaberen er, og hvor Skabningen er.

For at bringe Rede i denne planmæssige Forvirring, for at give Retledning i denne tendentiøse Ugreie, vil jeg gøre følgende Bemærkning:

Da Mennesket er skabt i Guds Billede, saa kunde ikke Manden nogensinde have været "selvstændig", uden ved at fremstille Guds-Billedet i dets Helhed.

Hvis Manden havde fremstillet Gudsbilledet i dets Helhed, og altsaa virkelig havde været selvstændig, kun et eneste Minut, saa vilde Kvindens Skabelse været en Umulighed i al Evighed. Naar Mennesket, det hele, fuldstændige Menneske, engang var skabt, da kunde det jo ikke skabes en Gang til.

Adam blev skabt først, for at det Savn han følte i sin Ensomhed, skulde bringe ham til, med den inderligste Kærlighed og Glæde at modtage Kvinden.

Hendes Naturs Finhed udtrykkes ogsaa derved at hun skabes af et allerede forædlet, levende Stof. Ogsaa af den Grund maa hun skabes senere end han.

Denne Pause mellem Mandens og Kvindens Skabelse er en Forventningens Stund, som naar Brudgommen venter paa sin Brud. At han maa være den første paa Pletten, det har Herren selv lært ham ved Adams Skabelse.

Det er før Højtidelighedens Begyndelse, Alt er beredt, Alle er forsamlede, man venter kun paa Festens Dronning. Hvad var en Fest uden hende! Vi ser ogsaa, at idet Bruden træder ind af Kirkedøren, da lyder først Orgeltonerne, da spilles der op.

Da Eva er skabt, da er Skabelsen fuldendt, da begynder Menneskeslægtens Historie. Da Eva træder ind i Livet, da spilles der op, da udbryder Adam i Henrykkelse.

Efter denne poetiske Afslutning af de bibelske Motiver, vil det være passende at der i disse Strøtanker, - denne Mellemaktsmusik, - følger et Stykke med en friskere Nutidsklang, for at indlede den næste, mere filosofiske Afdeling.

Jeg er ikke lærd, og jeg giver mig heller ikke Udseende af at være det, - men jeg er Nybygger. Som Kvinde, indtrængende paa religiøst-filosofisk Omraade, kan jeg vel, ialfald her i Norge, kalde mig saa. Jeg har derfor Nybyggerens store Fordel, jeg kan tilegne mig tusinde Maal Jord, - ja uhyre Landstrækninger, bare ved at gjøre en Streg i Jorden. - Mændene, jeg mener Tænkerne, Filosoferne, maa derimod, ligesom de praktiske Ingeniører bygge Viadukter over Jorden, - og grave Tunneler, filosofiske Tunneler under Jorden, for at komme forbi hverandre, saa tæt bebygget er deres Omraade. De mandlige Tænkere have nu begyndt at grave sig ned i "det ubevidste", da den mandlige Bevidsthed forlængst er gennempløjet til det yderste.

Da Manden kun er sig bevidst som Enkeltmenneske, saa vil han ogsaa have en enkelt personlig Gud.

Naar Kvinderne forkaste Taushedsdogmet, da vil den mandligt enkeltmenneskelige Bevidsthed blive en Umulighed. Kvindernes Tilværelse kan vel ties væk, oversees, glemmes, - men nægtes kan den ikke. Naar Kvinden træder frem og taler: "Se, jeg er virkelig til! Jeg lever!" Da maa Enhver nødvendigvis give hende Ret.

II.

T r e e n i g h e d s l æ r e n.

Det højeste af alle Begreber er Personlighedsbegrebet.

Det indeslutter derfor ogsaa det guddommelige i sig. Forestillingen om Guddommen har ogsaa i alle Tider været uadskilleligt fra Forestillingen om det personlige.

I alle Tider, det vil sige i gamle Tider, da Menneskene vilde være hele fuldstændige Mennesker, og da Tænkerne, Vismændene, saameget som muligt vilde tænke som hele fuldstændige Mennesker.

Det er den nyere Tid, saavidt jeg ved, som har frembragt Specialister. For at trænge dybere ind paa det enkelte Punkt, har man indskrænket Omfanget af sine Iagttagelser. Den nyere Tids Tænkere repræsentere især Hjernevirksomheden, de ere Forstandsspecialister.

Denne Forstandsspecialisme, retter sine Iagttagelser mod den legemlige og synlige Form af Skabningen som vi kalde Naturen, og behandler derefter Naturiagttagelserne paa speculativ Maade, men med liden Idealitet. For denne Hjernevirksomhed, væbnet med Mikroskop, synes Personligheden, i dens Begreb og Betydning, at opløse sig til Atomer.

Personlighedsbegrebet er af umisteligt Værd for den memrnskelige Tilværelse. Mennesket selv er, for den menneskelige Bevidsthed, Kilden til dette Begreb, da Mennesket unægteligt er Person, og fordi, indenfor Menneskets Iagttagelseskreds, ikke noget andet Væsen kan erkendes for Person. Den højeste Tilværelsesform er den personlige. Denne Tilværelsesform er derfor den eneste tænkelige, den eneste mulige, for Guddommen. Menneskets Skaber, Menneskets Gud, maa være en personlig Gud, ellers stod Skabningen højere end Skaberen.

Personlighedsbegrebet er altsaa i højeste Grad vigtigt, ja umisteligt. Med Personlighetlens Begreb staar og falder Guddommen, opfattet som Forsyn, som en levende, barmhjertig Gud.

Med dette Begreb staar og falder Mennesket, opfattet som sjæleligt, aandigt Væsen, og tillige dettes Forhold til Guddommen, som Forsyn.

Med dette Begreb staar og falder altsaa ogsaa det, som jo nu er Tidens Løsen, Menneskeværd, Menneskeværdighed og Menneskerettighed.

Med dette Begreb staar og falder Moralen, selve det moralske Princip, thi med dette Begreb staar og falder Sjælens Udødelighed, det selvstændige, bevidste, ansvarlige, med Fornuft og fri Vilje begavede, Individ.

Naar dette Begreb opløses eller tilintetgjøres, da forvandles Guddommen til en mægtig Naturkraft, vidunderlig i sine Virkninger, men som arbeider uden Maal eller Med. Skabningen forvandles til lutter Materie, den menneskelige Tanke bliver reduceret til Fosfor, det menneskelige Legeme bliver en underfuld,

arbeidende Organisme, hvori forskellige Stoffer cirkulere, forbrænde og forvandles paa en højst interessant Maade, men uden noget højere Endemaal, da det sjælelige Princip er forsvundet, i hvis Tjeneste denne Organisme skulde staa, hvis Udtryk den skulde være.

Tilværelsen forvandles, med et Ord, til en storartet kemisk-fysisk Proces.

Det er bekendt, at det menneskelige Sjæleliv for Øjeblikket befinder sig i en stor Krise. Det er bekendt, at Filosofien i Nutiden har tabt sit egentlige Fodfæste, som Videnskab om aandelige og sjælelige Tilstande, og at den gør fælles Sag med Naturvidenskaben.

Dette kan have sin store Nytte og sin store Berettigelse, som en overgaaende Reaktion mod forhen herskende, altfor abstrakte Systemer og Tankeretninger, som med altfor stor Vilkaarlighed trængte ind paa det naturvidenskabelige Omraade.

Men det sjælelige og aandelige Holdepunkt maa atter genfindes. Dette Holdepunkt kan kun søges og vinde Fasthed i Religionen, i den fuldkomneste Religion vi kende, i Kristendommen.

Dette Holdepunkt synes i Nutiden at være glippet.

Vi maa søge Aarsagen til at dette er sket. Jeg vil i et senere Hefte af dette Skrift, udtale mig nærmere herom. Her kun saameget om Grunden til Nutidens religiøse Opløsningstilstand: Aarsagen synes at være, at Forvalterne af de dyrebare kristelige Sandheder og Troslærdomme have været altfor ængstelige, altfor urokkelige, i deres Fastholden af de Former hvori disse Sandheder og Troslærdomme er os overleverede.

Da disse Former ikke længer tilfredsstiller Nutidens tænkende Mennesker, saa har disse svaret paa, eller imødegaaet, den omtalte Urokkelighed ved at, paa en temmelig voldsom Maade, sønderslaa de forældede Former hvori de umistelige Skatte er os overleverede, saaledes, at det synes som om selve Indholdet stod Fare for at spildes.

Det er bekendt, at i Henseende til de her omhandlede Regioner af det menneskelige Liv, er Tilstanden i den civiliscrede Kristenhed saaledes som her i

Korthed er skildret. Da saaledes en, vistnok beundringsværdigt dygtig, men tillige overveiende realistisk Fremtrængen, formelig synes at true det sjælelige Omraade med en Slags Oversvømmelse, saa mener jeg at kunne faa Medhold i, at det vilde være en fortjenstfuld Gerning at yde en, om nok saa ringe Skærv, at give et Vink, om ogsaa i stor Ufuldkommenhed, for at hjælpe til at vogte det menneskelige Sjæle-Omraades Grændser.

Da nu, som jeg har paapeget, Personlighedsbegrebet er umisteligt for dette, saa vil jeg stræbe at gøre et saadant forebyggende Arbeide, ved at søge en fast og dyb Grundvold, hvorpaa jeg kan opføre et Tempel for denne dyrehare Helligdom, hvori den ukrænkeligt kan bevares.

En saadan Grundvold tror jeg at have fondet i Treenighedslæren. Jeg vil da skride til Opførelsen af min Tankebygning, hvilken jeg, som før nævnt, har søgt at istandbringe ved en ejendommelig Sammensmeltning af denne Lære med Ordet om, at Mennesket er skabt i Guds Billede.

Paa denne Maade haaber jeg tillige at kunne gøre mine Tanker gældende hos Samtiden, der jo, som vi ved, er overvejende realistisk. Naar man vil udrette noget, maa man jo nødvendigvis søge at komme i Forstaaelse med sin Samtid. Jeg vil derfor udhæve, at jeg støtter mig til noget realt, til noget virkeligt. Jeg støtter mig navnlig til den Virkelighed som kaldes Mennesket, til den unægtelige Kendsgerning som kaldes den menneskelige Tilværelse.

Vi vil begynde med at forsøge at klargøre, hvad en Person, hvad Personligbed vil sige.

Enhver Forestilling om Personligbed er uadskilleligt knyttet til Forestillingen om særegne Evner og Egenskaber, som er Personlighedens Kendemærke. Enhver Forestilling om en Person dannes netop ved at opfatte forskellige Egenskaber, som bestemme Personens Karakter, med Udelukkelse af andre Egenskaber, som ikke høre til denne Personligheds aandelige Bygning. Et Væsen som har alle mulige Egenskaber, er derfor ingen Person. Et saadant Væsen findes derfor heller ikke. Naar man taler om et saadant Væsen, da er det kun et Tankeexperiment man foretager, eller - det er en meningsløs Tale man fører.

Naar vi tror paa den personlige Gud, da maa vi ogsaa tro paa den treenige Gud. Guddommen maa være trefoldig for at have Personlighed, og disse tre Personer

maa være Et, for at være den alt omfattende, den alt indefattende, Gud. At tale om en personlig Guddom som er En, er derfor en løs og svævende Tale. Til denne personlige Gud, som er En, kan ingen Troende staa i et nærmere Forhold, eller anderledes, end vore hedenske Forfædre stod til deres Valfader. Denne personlige Gud, som er et Enkeltvæsen, forestiller den mandlige Tænker sig, fordi han er fuldkommen uvidende om Kvindens Tilværelse, i højere Forstand, navnlig som Aand, - og han derfor, naar han, paa Spekulationens Højder taler om Mennesket, ene og alene tænker paa det mandlige Individ, altsaa forestiller sig Mennesket som et Enkeltvæsen.

Naar den mandlige Tænker saaledes ikke ved, at Mennesket bestaar af to Personer, som udgør en Enhed, men tænker sig Mennesket som en enkelt Personlighed, og naar han dertil vil fastholde Ordet om, at Mennesket er skabt i Guds Billede, saa kan han heller ikke forestille sig Gud anderledes end som en enkelt personlig Gud, da han slutter fra Billedet til dets Original, eller Forbillede.

Naar den mandlige Tænker alligevel vil fastholde Læren om Treenigheden, da faar han, som Følge deraf, et haardt Arbeide. Derfor har ogsaa Læren om den treenige Gud været en haard Tale for de mandlige Tænkere, "fra Augustinus og til Hegel". (Dr. Henr. Nik. Clausen). Alle deres Forsøg paa at løse Problemet gaa i to Hovedretninger: enten fremstilles de tre Guddomspersoner som svarende til Hovedsider i den menneskelige Personlighed, f. Ex., Væren, Erkenden, Villien; - Magt, Visdom, Kjærlighed; - Sjæl, Fornuft, Følelse; - eller omsættes Trefoldigheden i en indre Virken, den forvandles til de forskjellige Akter i det guddommelige Tankeliv.

Efter endeløse Spekulationer for at fatte den og tilegne sig den, efter fjorten Aarhundreders frugtesløse Anstrengelser, kaste Tænkerne den nu ogsaa endelig fortvivlede fra sig. Vi ser hvorledes Tydsklands mest fremragende protestantiske Theologer, med Dr. Sydow i Spidsen, henregner Dogmet om Treenigheden til de "uddøde Forestillinger." Vi har nylig hørt en Grundtvigianer, Jungersen, yttre at denne Troessætning maatte ansees for at være "opgivet," da den ikke havde nogen "Tilknytning i den menneskelige Bevidsthed."

Dette er ogsaa fuldkommen sandt, og i god Overensstemmelse med hvad jeg netop har udviklet, navnlig naar den mandlige Tænker, ved "menneskelig", forstaar, - ikke det tofoldigt-menneskelige, men kun det enkelt-menneskelige, og

dette naturligvis, fra hans Standpunkt, som det mandlige.

For Kvindens Bevidsthed er derfor Tilknytningen til Treenighedslæren langt lettere, da hun, ifølge alle bestaaende Forhold, altid forestiller sig Mennesket tofoldigt, da hun umuligt kan være uvidende om, eller overse, Mandens Tilværelse, da han indtil nu har været Menneskehedens Repræsentant, og har fungeret, saalangt som det paa nogen Maade var fysisk muligt, baade som Mand og Kvinde.

For at bevise Sandheden af min ovenfor fremsatte Sætning, at den mandlige Tænker er fuldkommen uvidende om, eller aldeles ikke har formaaet, eller havt Anledning til, at opfatte Kvindens Tilværelse i højere Forstand, navnlig som Aand, - hvilket er Grunden til at han ogsaa, i højere Forstand, tænker sig Mennesket som enkelt Personlighed, - vil jeg hidsætte en Ytring af den norske Tænker, Dr. Ge. Vilh. Lyng: "Adam finder Navn paa Dyrene: han finder dem svarende til Forestillinger, der slumre i Dybet af hans Sjæl, - men han finder intet svarende til den ene Tanke, den Tankernes Tanke, der ogsaa slumrer derinde, - der indeslutter i sig hans Væsens hele Fylde. Og først da han finder det, først da Gud skaber Kvinden, i hvem Adam finder sin Naturs dybeste Længsel tilfredsstillet, i hvem Adam ser sit eget Billede i Skabningen, først da ser ogsaa Adam at alt er saare godt, først da er Adam et helt Menneske og skikket til at udføre det Kald han har faaet af Herren, at gøre sig Jorden underdanig."

Denne Sætning er vel skikket til at vise den hele Ufuldkommenhed, den hele Uklarhed, i de mandlige Tænkeres Opfatning af Kvinden, som selvstændig, aandig Personlighed, som Menneske skabt i Guds Billede. Den beviser tillige med hvor stor Ret jeg har valgt Titelen paa dette mit Skrift, thi her sættes jo Kvinden som Naturvæsen skabt i Mandens Billede. Ja, det synes næsten som om Forfatteren ikke ser i hende et selvstændigt levende Væsen, ved Siden af Adam, men snarere som om han kun i hende ser det Ribben som var Adam frataget, og som han genindsætter i Adams Side, hvorved denne først bliver "et helt Menneske". Jeg har hidsat dette Sted som en Prøve paa den gennemsnitlige Opfatning af Kvindens Betydning, som man finder hos de religiøst-filosofiske Tænkere. Dr. L. udtaler alligevel om Guds sidste Skaberakt, hvorved Mennesket bliver skabt i Guds Billede, at det er en trefoldig Skabelse.

Dette stemmer overens med mine Ytringer Side 15. Afvigelsen mellem hans og mine Anskuelser viser sig derimod, idet han nærmere vil forklare hvorledes

Mennesket, som Billede af Guds treenige Væsen, ligeledes maa være et treenigt Væsen. Denne menneskelige Treenigheds Beskaffenhed eller Bestanddele er efter hans Forklaring: 1) Menneskets Herredømme over Dyrene. 2) Menneskets Herredømme over den øvrige Skabning. 3) At Planterne gives Mennesket til Føde.

Dette menneskelige Treenighedsvæsen er det samme som Menneskets "Liv, Historie". Forfatteren bemærker ogsaa, at "Treenigheden hos Mennesket ikke som hos Guddommen er en virkelig Trehed af Personer, men kun en Trehed af indre Livsstadier". Men i samme Øjeblik siger han, at Guds Væsen ogsaa er hans Historie, og at dette "Væsen eller Historie er Treenigheden".

Man ser her, at "en virkelig Trehed" af Personer i Guddommen aldeles opløser sig, ligesom der i den menneskelige Treenighed hos Forf. ikke findes Spor af PersonsTrehed. Atter et Bevis paa hvor umuligt det er for den mandlige Tænkers enkelt-menneskelige Bevidsthed at faa en Anskuelse af Persons-Treenigheden.

Hegel omsætter Læren om denne, efter sit System, saaledes, at den anden og tredie Person i Guddommen hver især, er en Reflexion eller en Tankebevægelse, som foretages af første Person, da han sætter Aandens Væsen udelukkende i Tænkningen.

Men om første Person, som altsaa egentlig er eneste Person, faar vi intet Begreb; ialfald er denne Guddom slet ikke Person. Den personlige Bevidsthed existerer nemlig slet ikke, paa nogen blivende Maade, efter det Hegelske System, den tændes kun som en Gnist, som igen slukkes med hvert enkelt Menneske. Menneskenes Mængde fremgaar altsaa, som en Strøm af lysende, personlige Bevidsthedsfunker, af den evigt arbeidende og skabende Materie, som paa en Gang er Verden og Gud.

Man ser, at man her er paa Fixstjerne-Afstand fra Begrebet om en personlig Gud.

Dette System tyder ogsaa paa en svag Opfatning af Personlighedens Betydning, ligesaavel som af Menneskets Betydning som Personlighed, thi den personlige Bevidstheds Lys slukkes saasnart det kommer ind i Dødens Port, som det synes, ved den kolde, stærke Luftstrømning fra det hinsides. Dette støtter ogsaa min

ovenfor fremførte Sætning, thi, i Lighed med, eller til Støtte for min Paastand, at en personlig Gud som er En, d. e. et Enkeltvæsen, ikke kan gives, ser vi, at det enkelt-menneskelige, (mandlige) personlige Bevidsthedslys let kan slukkes.

Den eneste Maade hvorpaa Mennesket kan faa en Forestilling om Gud, som "Ingen har nogen Tid set," Joh. 1. 6., det eneste vi har at gøre for at faa en Anskuelse af Guds Væsen er, at forudsætte Overensstemmelse mellem det guddommelige og det menneskelige Væsen.

En Flerhed af de mest fremragende blandt Nutidens friere tænkende Theologer forkaste, som ovenfor nævnt, Treenighedslæren, fordi den ikke kan forsvare sin Plads i deres Bevidsthed. De vil navnlig gaa ud fra det bekendte til det ubekendte, hvilket jeg tror er en almindelig videnskabelig Grundsætning.

Da jeg nu mener at have vist, at disse Mænds Bevidsthed ikke kan siges at være fuldstændig, som menneskelig Bevidsthed, da den halve Menneskehed, den halve Menneskelighed, den kvindelige Del, ikke er optaget i Tankens Regioner, ikke er inddraget under de filosofiske Begrebers Omraade, saa mener jeg videre at kunne vove den Paastand, at de mandlige Tænkeres Forkastelsesdom over den kristelige Treenighedslære endnu kan tilbagekaldes.

Naar Kvinderne paa deres Side forkaste Taushedsdogmet, og derved blive istand til at komme til Kundskab om, og faa Klarhed over, deres egen, for dem ejendommelige, Natur og Aand, saa vil de derved ogsaa blive istand til at aabenbare disse for den mandlige Tænkning. Naar de kvindelige Sjæls- og Aandskræfter blive løste af deres Baand og Lænker, naar disse, hidtil saagodtsom ubrugte, Kræfter ska be sig en Virkekreds, naar Kvinderne gennemgaaende overtage den Virksomhed som hidtil, paa deres Vegne, er blevet drevet af Mændene, naar Kvinderne herefter selv optage Arbeidet paa de Marker, de Vidder, som unægteligt høre under deres Omraade, - da vil det vise sig at mange af de højeste Spørgsmaal, f. Ex. Treenighedslæren, endnu er uløste, fordi den kvindelige Aand, - tildels simpelthen fordi man har været uvidende om dens Tilværelse, - har været udelukket fra at deltage i Forskningen og i Forhandlingerne.

Naar Kvinderne, paa Tænkningens, paa Aandens Omraade, hævder deres Tilværelse paa en Maade, som svarer til det Talforhold og til det legemlige Rum, de indtager paa Jorden, da vil enhver mandlig Tænker nødes til at udvide

Grændserne for den hidtilværende "menneskelige Bevidsthed". Den vil for det første faa en Dobbelthed, det mandlige og det kvindelige; - dernæst vil man opdage en mellemliggende Mark, som passende kunde kaldes "det rent menneskelige", (et saadant Udtryk findes jo allerede); - og saa har man strax Trefoldigheden, den menneskelige Trefoldighed. Da vil maaske den menneskelige Bevidsthed kunne finde at en Tilknytning til Læren om den guddommelige Trefoldighed ikke længer er umulig, omendskønt det ser ud til, at Enigheden om den menneskelige Treenighed, ligesom al anden Enighed, først vil naaes gennem en alvorlig Kamp.

Da man nødvendigvis maa gaa fra det bekendte til det ubekendte, saa har jeg taget Ordet om at Mennesket er skabt i Guds Billede til Udgangspunkt, for at kunne gaa fra det menneskelige til det guddommelige.

Jeg har i dette Heftes første Afsnit tegnet i Omrids de to Sider, eller de to Arme, - den mandlige og den kvindelige, - af den menneskelige Trefoldighed, som svarende til de to Vinger, Gud-Skaberen og Gud-Helligaanden, i den guddommelige Trefoldighed. Men nu er Midtpartiet tilbage, - det rent-menneskelige, eller fællesmenneskelige, - som udfylder og forener den mandlig-kvindelige Tofoldighed, hvorved den menneskelige Trefoldighed fremstiller sig for os. Dette Midtparti svarer til den anden, altsaa den mellemste Person i Guddommens Trefoldighed, Jesus Kristus, Midleren, som forener de to Aandsguddomme, og som tillige danner Forbindelsen mellem disse og Menneskeheden.

Jesus kalder sig selv Menneskesønnen, fordi hans Guddoms-Ejendommelighed, hans Væsens Herlighed, netop bestaar i, at den er rent moralsk, rent sjælelig, at den fremtræder under menneskelige Vilkaar, uafhængig af substansielt guddommelige Egenskaber eller Betingelser. Hans guddommelige Væsen er af den Art, at det kun gennem Lidelse han aabenbares for Verden. Jesus er Sjælens Gud, Hans Høihed konnner bedst tilsyne i Ringhed. Han er Sjæle-Guddommen. Men Sjælelivet, det moralske Liv, kan jo egentlig kun gennem Lidelse eller Prøvelse aabenbare sig i sin Høihed, Renhed og Godhed.

Hvorledes kan Skibet vise Styrken i sin Sammenføjning uden i Stormen? Hvorledes kan Træ vise at det kan frembringe Flamme uden ved at komme i Brand? Hvorledes kan Strængen komme til at tone, uden ved at spendes, ved at strammes? - Svage Strænge kunne ikke udholde Stramningen, og brister med en

skurrende Mislyd. Jesu Sjæls Strengespil var spendt til det yderste, men det brast ikke, det tonede med fuld Skjønhed og Renhed indtil Lidelsens Maal var naaet, og det vidste derved sin Guddomsherlighed.

Lidelsens aabenbarende Evne, ser man jo i Tragedien. Man ser der Lidelsen som det højere Sjælelivs egentlige Aabenbarelsesform, eller Aabenbarelses-Mulighed. Derfor staar jo denne Digtart som den højeste Kunstform, fordi det moralske Jublimæ, det sjæleligt ophøjede kun gennem Lidelsen kan aabenbare sig.

Som Lidelsens Herliggører, gennem Lidelsens Forherligelse, er Jesus Midler mellem Gud og Menneskene. Man kan sige, at i Jesus forenes det guddommelige og det menneskelige, i ham mødes Guddommen og Menneskeheden, paa den Maade, at i Lidelsen nedstiger Sjælenes Gud for at aabenbare sig for Menneskeheden, og gennem Lidelsen opstiger Menneskesjælen til Guddommen.

Jesus er Menneskesjælens Fuldender, han er den sjælelige Menneskeheds alpha og omega, dens guddommelige Forbillede, han er dens Lærer, som opdrager den, og som ved sin Vandring paa Jorden hæver den op til sig. Han er altsaa sand Gud og sandt Menneske paa den Maade, at i ham mødes, i ham sammensmelter -, sjæleleligt og moralsk, - det guddommelige med det menneskelige.

Jesus er derfor "Vejen" som fører fra Jorden til Himlen, og han er tillige "Hyrden" som fører Menneskene til Guddommen, fordi han, som Mennesket Jesus, har vist Menneskene, Vejen til Fuldendelsen igennem det sjælelige Livs Forklarelse og Guddommeliggørelse. Han har, som Menneske vist os Sjælelivet i en saa fuldendt, saa fuldkommen Højhed, Renhed og Elskelighed, at vi maa erkende at her er det guddommelige naaet.

Den mandlige Tænkning har i snart to tusinde Aar kæmpet og stridt om Foreningen af den guddommelige og menneskelige Natur i Jesu Person. Den mandlige Aand, som hidtil paa Menneskehedens Vegne har besørget al Tænkning, eller som ialfald har været Ordfører paa Jorden, har havt et umaadeligt Arbeide med Løsningen af dette Problem, og den har, netop ved sin overvejende formelle Dygtighed, skabt sig uoverstigelige Vanskeligheder. Jeg har vist hvorledes jeg har søgt at overvinde eller undgaa disse.

Nutidens Protestantisme har forkastet Dogmer og Troessætninger, naar disse

optræder med middelalderske Fordringer, det vil sige, som, til Ord og Bogstav fastslaaede, Sætninger, som under Saligheds Fortabelse, maa troes eller ialfald ordlydende bekendes.

Nutiden opfatter de foreliggende, overleverede Troessætninger som et kortfattet Udtryk for de store ledende Tanker, hvori Menneskene har udtrykt Udbyttet af det, gennem Aarhundrederne fortsatte, Aandsarbeide hvorigennem de stræbe at fatte og forestille sig Guddommen, og hvorved de søge at nærme sig denne i Liv og sjælelig Renhed. Nutiden nægter ikke at Guddommen har ledet, og indvirket paa dette menneskelige Aandsarbeide, den opfatter Troen som en Ytring af den Menneskesjælen iboende Trang til at sætte sig i Forhold til Guddommen, og som en Følelse af Guddommens Imødegaaelse af denne Trang, men den indrømmer Individet Ret til en friere, en frivillig Tilegnelse, af Troeslærdommene, efter det personlige Gudsforholds Medfør.

Saavidt jeg har formaaet at opfatte de herskende Tilstande i denne Henseende, har man til Løsningen af det her omhandlede Problem, slaaet ind paa en Stræben, som gaar i samme Retning som den jeg her har fulgt.

Det for den menneskelige Bevidsthed, for det menneskelige Sjæleliv, vigtige og væsentlige af Kristuslæren bestaar i, at denne Lære viser os Guds aabne Faderfavn, istedetfor den forfærdelige Dommer, truende med de evige Helvedesstraffe. Den viser os Skranken nedbrudt mellem Guddommen og Menneskeheden.

Denne Lære har imidlertid en dogmatisk og en historisk Side, som ere vanskelige at forene. Vi staar her foran Mysteriet.

Den mandlige Aand ynder ikke Mysteriet, men nødes til at erkende dets Tilværelse. Mysteriet er kvindeligt; Kvindeligheden er hemmelighedsfuld. Gennem den kvindelige Aand kan den mandlige Aand først komme i Forhold til Mysteriet og føle dets charme. Manden stirrer ind i det ufattelige med stivt Blik; det er for ham det lufttomme, bælgmørke, uendelige Rum. Den kvindelige Aand er som Luftkredsen, der opfanger og bryder Solstraalerne, - og den mørke Afgrund bliver til den milde blaa Himmel. Hvorledes den historiske og den dogmatiske Kristus bliver at opfatte som en Enhed, det er Spørgsmaalet. Mysteriet er der og staar fast, selv om Nutidens Tænkere ville forkaste det, idet de alene ville holde sig til den historiske Kristus, som Menneske.

Den historiske Virkning af hans Vandring paa Jorden overskrider nemlig det menneskelige, og maa kaldes guddommelig, ikke saameget for dens Udbredelse, thi Buddhaismen har en omtrent ligesaa stor, men paa Grund af Kristendommens frigørende, kulturbringende Kraft.

Navnet Menneskens Søn, hvormed Jesus helst nævnte sig selv; forekommer mig at indeholde en Forsoning mellem det dogmatiske og det historiske.

Jeg vil nu fremføre de Ideer af mit System som hører herhen.

Den guddommelige Person som blev "Kvindens Sæd", og saaledes blev sandt Menneske, denne guddommelige Person er dogmatisk, Ophav til det menneskeligt-sjælelige, - og er, historisk, blevet et Forbillede for Menneskenes Sjæleliv. Han viser os som i et samlet Billede, i sin Person, Menneskesjælens højeste Udtryk af Blidhed, Ynde, Godhed, Kærlighed, Højhed i Lidelsen og sand Visdom.

Denne guddommelige Person danner efter mit System, dogmatisk, Forbindelsen mellem Skaberen og Hellig-Aanden.

Hvis ikke Sønnen var det forbindende Midtparti for de to Aandsguddomme, - hvis altsaa Guddommen var Gud-Fader og Hellig-Aanden to-ene, - hvis ikke Sønnen var det fælles Hjerte for disse to Gudsøjne, - det ene skuende det synliges Verden, det andet det usynliges Verden, - da kunde disse to Guddomspersoner ikke være et; der var da to Guder og ikke en Guddom.

Hvis det kun var den mandlige Aand og den kvindelige Aand som aabenbarede sig paa Jorden gennem Menneskene, hvis det kun var disse Aandens to forskellige Poler som fandt Bolig og Udtryk i særligt mandlige og særligt kvindelige Legemer, da udgjorde disse Mænd og Kvinder ikke en Slægt, ikke en Enhed, men de maatte udgøre to forskellige, for hinanden evigt ufattelige Slægter. Om ægteskabelig Forbindelse mellem disse Væsener kunde der ikke være Tale, da en saadan Forbindelse nødvendigvis forudsætter een Slægt, og da man ikke forener sig med det ufattelige og derfor fuldkomment frastødende. Hvad der gør Mænd og Kvinder til een Slægt, og gør Ægteskabet muligt, det er den elskelige, den menneskelige Guddomspersons Billede, det er den menneskelige Sjæl som de begge eje. En Mands Sjæl og en Kvindes Sjæl er begge

to menneskelige Sjæle, og der er ingen Forskel mellem dem, uden som forskellige Individer, men der er ingen Forskel paa Grund af Kønnet. De to Køn opkommer fra de to underfulde Guddomspersoner, som afbildes i to skabte Aander, som kræver hver sin særskilte Bolig, og faar sit ejendommelige Udtryk i to forskelligt formede Legemer.

Paa denne Maade vil jeg fremstille Slægtskabet mellem Gud og Mennesker, paa denne Maade mener jeg at Ordet om, at Mennesket er skabt i Guds Billede, bliver anskueligt, navnlig fremsat saaledes, at man kan skue Ligheden. Paa denne Maade mener jeg, at Treenighedslæren som hidtil har været en haard Tale for den menneskelige Tænknings Ordførere, ligeledes vil kunne opfattes som et Ord der indeholder en dyb Sandhed.

Jeg har ovenfor udviklet Grundene til at denne hid til har været en aldeles haard og ufordøjelig Tale for Kristendommens Fortolkere.

Jeg grunder saaledes Tilegnelsen af Treenighedslæren paa den udvidede Opfattelse af Menneskenaturen, med det dobbelte Formaal, at Dogmet skal kaste Lys over den menneskelige Bevidsthed, og hjælpe til at skærpe Opfatningen og opklare Betydningen af Menneskets Tofoldighed, som Mand og Kvinde; medens den udvidede Kundskab om den tofoldige Menneskenatur atter bliver os den eneste mulige Ledestjerne, ved hvis Hjælp vi kan naa Tilegnelsen af Dogmet.

Det udfyldende og forbindende Mellemled, det rent menneskelige, hvormed Menneskenaturen viser sig som trefoldig, det træder her til idet jeg minder om, at det var Menneskesønnen som nedbrød den Skranke som skjulte den kvindelige Aand for den mandlige.

Der gives en Maade hvorpaa den guddommelige Tre-foldighed, eller Treenighed, som Persons-trehed, tillige kan fremstilles som "Historie". Denne "Guds Historie", som fremtræder for os i Menneskeslægtens Historie, aabner et uendeligt dybt og rigt Tankehav for os:

Først aabenbaredes den evige Skaber, som den strenge Jehova, Lovens Gud, Dommens og Straffens Gud - for Moses og hans Folk.

Forjættelsen, hvorved den kommende Frelser, Messias, stilledes i Udsigt,

forkyndtes gennem Tiderne ved Profeterne. Mosebogen fortæller os jo, at den allerede havde lydt for de første Mennesker. Omtrent 1,500 Aar efter Moses aabenbaredes denne Messias som "Menneskesønnen", og forkyndte Skaberen som Faderen; - medens den tredie Person i Guddommen, Aanden, forkyndtes af Johannes den Døber, og viste sig ogsaa i Skikkelse af en Due ved Jesu Daab, og senere meddelte sig til Apostlerne og de andre Døbte som en Ild.

Aanden er altsaa forkyndt for de Kristne, og de ved om Aanden, ligesom Jøderne vidste om Messias; men Aanden er endnu ikke kendt af dem, ikke erkendt i sin sande Skikkelse.

Nu er Tidens Fylde kommen til Aandens Aabenbarelse, det vil, i Nutidens Sprog, sige Menneskeaandens Forligelse med Mysteriet.

Naar Kvindeligheden bliver erkendt som aandelig Størrelse, da vil endelig Menneskehedens Orgel kunne tone med "fuldt Spil", (Aasmund Olafsson Vinje), efterat hidtil, gennem Aartusinder, den mandlige Røst har lydt, altoverdøvende og "alene, med Styrkens Haardhed."

Kilde
Aasta Hansteen: Kvinden skabt i Guds Billede. En Fremstilling af Aasta Hansteen. 1ste Hefte. Christiania 1878.

Emneoversigt
Foredrag, Kristendom, Kvinner, Kvinnesak, Likestilling, Likeverd, Menneskeverd

URI
https://www.virksommeord.no/tale/kvinden-skabt-i-guds-billede